ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԳՈՐԻՍԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Թեմա Հետադարձ կապի ազդեցությունը սովորողների առաջադիմության վրա

Առարկա Դասվար (Մայրենի, Մաթեմատիկա)

Հեղինակ Փարսյան Անուշ

Ուսումնական հաստատություն Ներքին Խնձորեսկի միջնակարգ դպրոց

Աշխատանքը թույլատրված է պաշտպանության

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԳԻՏ. ՂԵԿԱՎԱՐ՝ Ն. Ռ. Բաղդասարյան, ԳՊՀ դասախոս

ԳՈՐԻՍ 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ներածություն……..3

2. Հետադարձ կապի դերը ուսուցման գործընթացում……5

3. Հետադարձ կապի ազդեցությունը սովորողների առաջադիմության վրա...8

4. Եզրակացություն……19

5. Օգտագործած գրականության ցանկ……21

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Քանի որ ուղեղը ի վիճակի չէ ուշադրություն դարձնել ամեն ինչի, ոչ հետաքրքիր, ձանձրալի կամ էմոցիոնալ մռայլ դասերը պարզապես չի հիշում:

ԼԱՐՐԻ ԷԼԼԻՍՈՆ

Ուսուցման բարձր որակն ու առաջընթացը պայմանավորված է ուսուցչի և սովորողի առողջ փոխհարաբերություններից, շփման եզրերից: Հնարավոր չէ կատարելագործվել, հասնել հաջողության, երբ ուսուցչի համար կան անպատասխան հարցեր, հետևաբար սովորողների առաջադիմությունն ու կայուն զարգացումն ապահովելու համար շատ կարևոր է հետադարձ կապի ապահովումն ուսումնական գործընթացում: Կրթության մեջ հետադարձ կապ ասելով՝ հասկանում ենք ուսուցչի կողմից կրթական գործընթացի վիճակի և դրա մասնակիցների մասին տեղեկատվության հավաքագրում: Հետադարձ կապն իրենից ենթադրում է կրթական որոշակի գործընթացներին ուղղված պատասխան, արձագանք: Դրա օրինակ է, երբ ուսուցիչն արձագանքում է սովորողի կատարած աշխատանքին մեկնաբանությունների կամ առաջարկությունների տեսքով: Սովորողների և ուսուցչի կատարած որոշակի քայլերի և գործողությունների փոխադարձ արձագանքը կարելի է համարել հետադարձ կապ, որի ճիշտ կառուցման ու իրականացման դեպքում ուսումնառության գործընթացը դառնում է կանխատեսելի ու կառավարելի:

Այսպիսով, հետադարձ կապը միջոց է հանդիսանում սովորողի և ուսուցչի գործողությունները վերահսկելու և հնարավոր խնդիրներից խուսափելու համար: Մանկավարժական այս բաղադրիչը իրենից ենթադրում է, որ ուսուցչը պետք է սովորողին ոգևորի, քաջալերի, ստուգող, բաց և փակ հարցերի միջոցով պարզաբանումներ կատարի, որոնք կօգնեն հասկանալ սովորողի ուժեղ ու թույլ կողմերը, ինչն էլ թույլ կտա ուսուցչին հասկանալ իր մասնագիտական բացթողումները: Սա նշանակում է, որ հետադարձ կապի համար ընտրված զանազան միջոցներն ու հնարները պետք է պայմանավորված լինեն սովորողին մոտիվացնելու,

նրա առաջադիմությանը խթանելու, թերացումներն արագ վերացնելու նպատակներով: Հետադարձ կապի ստեղծման արդյունքում ուսուցչը իրազեկ է դառնում սովորողի նախընտրություններին, հետաքրքրություններին, ուժեղ և թույլ կողմերին, ինչն օգնում է ուսումնադաստիարակչական գործընթացի նպատակային կազմակերպմանն ու իրականացմանը:

Այսպիսով կարող ենք պնդել, որ մշտադիտարկման բնույթի սույն գործընթացի արդյունքում ուսուցիչը հնարավորություն է ստանում արագ բացահայտել առկա խնդիրները,նպատակային ուղղել սխալները, աշխատել բացթողումների շտկման վրա: Արդյունքում՝ սովորողն ավելի մոտիվացված է առաջ շարժվում, բարձրանում է նրա աշխատունակության մակարդակը, նա քաջ պատկերացնում է, թե ինչի վրա է հարկավոր ուշադրություն դարձնել: Մեծանում է վերջինիս սովորելու, գիտելիքներով ու կարողունակություններով զինվելու մոտիվացիան:

Հետազոտության թեմայի արդիականությունը: Հետադարձ կապը դրական է ազդում ուսումնական գործընթացի վրա, կամրջում է աշակերտների կատարողականի և սովորելու նպատակը: Հետադարձ կապը կենտրոնանալով անհրաժեշտ բարելավումների վրա, կարող է օգնել զարգացնել աշակերտի ինքնավստահությունը և բարելավել ակադեմիական կատարումը: Ձևավորող գնահատումը հնարավորություն է տալիս ուսումնական գործընթացի բոլոր մասնակիցներին ստանալ ճշգրիտ և ժամանակին տեղեկատվություն.

1) ուսուցիչը՝ ուսումնական պլանում փոփոխություններ է ներմուծում, մեթոդներ կարգավորելով աշակերտների կարիքներին հարմարեցված դասավանդման միջոցով.

2)աշակերտների համար՝ ստանալ ուսուցիչից հետադարձ կապ և, օգտագործելով այն, փոխել մոտեցումները գիտելիք ստանալու հարցում, բարձրացնել կրթական նվաճումների մակարդակը:

Այս թեմայի շուրջ բազմաթիվ հետազոտություններ են արվել: Ուսումնասիրվել է հետադարձ կապի ազդեցությունը աշակերտների ուսումնական ձեռքբերումների վրա: Պարզվել է, որ հակառակ հաղորդակցությունը ազդում է աշակերտների սովորելու մոտիվացիայի, նրանց ինտելեկտուալ կարողությունների ընկալման և սովորելու կարողությունների վրա:

Հետազոտության նպատակն է բացահայտել հետադարձ կապի գործիքների կիրառման արդյունավետությունը սովորողի ուսումնառության առկա մակարդակն ակնկալվող վերջնարդյունքին հնարավորինս մոտեցնելու միտումով: Սա նշանակում է, որ հետադարձ կապի համար ընտրված զանազան միջոցներն ու հնարները պետք է բխեն սովորողին միայն առաջ մղելու, իր ձեռքբերումները խորացնելու, թերացումներն արագ վերացնելու և արդյունքները բարելավելու նպատակից:

Հետազոտության խնդիրը: Ուսումնասիրել այն եղանակները, մեթոդները, որոնց օգնությամբ ուսուցիչը դասի ընթացքում կարող է հետադարձ կապ ստեղծել՝ նպատակ ունենալով կառավարելի դաշտում պահել ու բնականոն կերպով հարստացնել սովորողների գիտելիքներն ու կարողունակությունները:

Հետադարձ կապի դերը ուսուցման գործընթացում

Ուսման մեջ, հետադարձ կապը մի համակարգ է, որի միջոցով հնարավոր է զգալիորեն օպտիմալացնել ուսուցման գործընթացները, որի համար անհրաժեշտ է, որ աշակերտն ու ուսուցիչը փոխադարձաբար ներգրավվեն: Աշակերտը, մի կողմից, կստանա տեղեկատվություն իր սխալների վերաբերյալ, որոնք պետք է ուղղվեն, և իր հաջողությունները ամրապնդվեն, մինչդեռ ուսուցիչը, մյուս կողմից, այս համապատասխան տեղեկատվությունից կստանա նաև այն ասպեկտների մասին, որոնց պետք է անդրադառնան: Այս իմաստով հետադարձ կապը պետք է ունենա դրականորեն ազդելու ուսման գործընթացի վրա, ինչպես նաև աշակերտին առաջարկի գործիքներ, որոնք թույլ են տալիս նրանց ինքնավար գործել և գիտելիքներ ստանալ ուսումնական գործընթացի վերաբերյալ:

Հետադարձ կապը մեկնաբանություններ տալու և ստանալու գործընթացն է գործողություններ, իրավիճակներ, հարցեր, որոնք հանգեցնում են նպատակին հասնելու: Հետադարձ կապը ապահովում է ուսուցման հաջողությունը, եթե այն իրականացվում է փոխադարձ հարգանքի մթնոլորտում և ժամանակ է տրամադրվում աշակերտներին պատրաստվելու ճիշտ պատասխաններ և սխալների շտկումներ կատարելու համար:

Հետադարձ կապը մեծ ազդեցություն ունի կրթության որակի վրա, քանի որ դա ուսուցչի արձագանքն է աշակերտի գործունեությանը կամ գործունեության արդյունքին: Ուսուցչի արձագանքը առաջարկություններ, խորհուրդներ և մեկնաբանություններ են, որոնք թույլ են տալիս վերացնել առաջացող թյուրիմացությունը ուսուցման ամենավաղ փուլերում՝ թույլ չտալով աշակերտին «կորչել ճանապարհին»:

Հետադարձ կապն իր բնույթով ուղղված է անձին, քանի որ այն ուղղված է կոնկրետ աշակերտին, նրա կոնկրետ խնդրին և ներգրավում է նրան թույլ տված սխալների ուղղման մեջ:

Այնուամենայնիվ, երբ խելամտորեն օգտագործվում է, հետադարձ կապը կարող է նպաստել աշակերտի անձնական զարգացմանը, ստեղծել ավելի հարմարավետ ուսումնական միջավայր և վերացնել թյուրիմածությունները աշակերտների և ուսուցչի միջև: Այս գործընթացը որակյալ կրթության էական բաղադրիչն է, որը հատկապես կարևոր է համաճարակից հետո կրթության վերականգնման ժամանակ: Որպեսզի օգնենք դպրոցներին հասկանալ որակյալ և ժամանակին հետադարձ կապի մեխանիզմները, անհրաժեշտ է արդյունավետ հետադարձ կապի հիմք դրվի: Հետադարձ կապ տրամադրելիս ուսուցիչները պետք է ապահովեն բարելավել ուսումնական գործընթացը: Դա անելու համար նախ և առաջ անհրաժեշտ է որոշել սովորելու մտադրությունները, ինչպես նաև գնահատել ուսուցման բացերը: Արդյունավետ ուսուցում ապահովելու համար ուսուցիչները պետք է հիմնվեն աշակերտների առկա գիտելիքների և փորձի վրա. խուսափեք աշակերտների աշխատանքային հիշողությունը ծանրաբեռնելուց՝ բարդ նյութը ավելի կարճ բլոկների բաժանելով. խրախուսել աշակերտների ձեռք բերած գիտելիքները. հարմարեցնել ուսուցումը՝ օժանդակելու լրացուցիչ աջակցության կարիք ունեցող աշակերտներին:

Արդյունավետության ևս մեկ հիմնական բաղադրիչ՝ կրթություն, որին պետք է ուշադրություն դարձնել: Այն, ինչ պահանջվում է նախքան հետադարձ կապը սկսելը, ձևավորող գնահատումն է, որը բաղկացած է նպատակների սահմանման և առաջընթացի գնահատման քայլերից: Ձևավորող գնահատման առաջին փուլում հարկ է նշել, որ ուսուցիչները պետք է հստակ պատկերացնեն ուսուցման

նպատակները, որպեսզի որոշեն, թե ինչպես կառաջնորդեն աշակերտների հետադարձ կապը: Կան մի քանի մեթոդներ, որոնք ուսուցիչները կարող են օգտագործել ուսումնական նպատակներ դնելու և դրանք աշակերտների հետ կիսելու համար.

- Ուժեղ և թույլ կողմերի քննարկում. ուսուցիչը կարող է աշակերտներին բաժանել միմյանց աշխատանքը՝ պահպանելով անանունությունը և հրավիրել նրանց միասին քննարկելու այս աշխատանքների ուժեղ և թույլ կողմերը: Այս կերպ, ուսուցիչը կկարողանա հասկանալ, թե ինչ տարածված սխալներ են նկատվում աշակերտների մոտ և ինչպես վերացնել դրանք:

- Օրինակելի աշխատանք. ուսուցիչը կարող է դասարանին ցույց տալ լավ կատարված աշխատանքի օրինակ՝ որպես հանձնարարականի հղում: Ապա նա աշակերտների հետ միասին քննարկի այս աշխատանքը և որոշի, թե ինչն է այն լավ դարձնում: Այս ամենը կօգնի աշակերտներին հասկանալ, թե որ ուղղությամբ պետք է աշխատեն բարձր արդյունքների հասնելու համար:

- Անել և չանել. Նախքան առաջադրանք տալը, ուսուցիչը պետք է դասարանի հետ քննարկի այն բաների ցանկը, որոնցից պետք է խուսափեն սխալներից խուսափելու համար: Որակյալ հետադարձ կապ ապահովելու համար ուսուցիչը պետք է իրականացնի նաև ձևավորման երկրորդ փուլը՝ պարզել, թե որտեղ է սովորողը ճիշտ անում, և որտեղ է թերանում ուսումնական ծրագրից: Ուսուցիչը, առաջին հերթին, պետք է ուշադիր մշակի այն առաջադրանքները, որոնք աշակերտները կկատարեն՝ անկախ նրանից, թե աշակերտները պատասխանում են մի շարք հարցերի. հարցումներ կամ շարադրություն գրել, անկախ նրանից՝ նրանք մասնակցում են գործնական առաջադրանքներին, թե քննարկում են վարում, ուսուցիչը պետք է ինքն իրեն հարցնի. «Այս առաջադրանքը կբացահայտի՞ հմտությունները. աշակերտի, այս առաջադրանքը կօգնի՞ հասկանալու երեխայի մտածելակերպը, նրա պատրաստվածության աստիճանը»:

Հետադարձ կապի նոր ռազմավարությունների մշակումը պահանջում է որակյալ մասնագիտական զարգացում բոլոր աշխատակիցների համար: Սա անհրաժեշտ է ինչպես նոր մոտեցումների հիմքում ընկած հետադարձ կապի սկզբունքների խորը

ըմբռնման համար, այնպես էլ բոլոր ուսուցիչների համար, որպեսզի կարողանան ձեռք բերած գիտելիքները գործնականում կիրառել: Հետադարձ կապի նոր քաղաքականության մշակումը դպրոցում կարող է օգտակար մեկնարկային կետ լինել, որն այնուհետև կարող է համապատասխանեցնել արդյունավետ մասնագիտական զարգացմանը: Արդյունավետ հետադարձ կապը պետք է ուղղված լինի աշակերտի ուսուցման բարելավմանը:

Հետադարձ կապի ազդեցությունը սովորողների առաջադիմության վրա

Անհնար է կատարելագործվել և մեծ առաջընթաց գրանցել ուսուցման գործընթացում, երբ մարդը չի հասկանում, թե արդյոք ճիշտ ուղղությա"մբ է շարժվում: Հետևաբար, կարևոր է սովորել, թե ինչպես տալ հետադարձ կապ, որն օգնում է աշակերտներին ստանալ անհրաժեշտ արդյունքները սովորելուց:

Ինչպիսի՞ գործունեություն պետք է ծավալի ուսուցիչը «հետադարձ կապ»-ն իրականացնելու համար: Ինչպե՞ս կարելի է բարձրացնել դասի արդյունավետությունը, կիրառելով հետադարձ կապը: Այս և բազմապիսի նման հարցերին է պատասխանում Ջոն Հեթիի և Հելեն Թիմփերլինի «Հետադարձ կապի ուժը» հոդվածը:

Հոդվածի հեղինակները տալիս են հետադարձ կապի կոնցեպտուալ վերլուծություն: Նրանք բերում են մի շարք հեղինակների փաստերի հիման վրա կատարված վերլուծություններ, որոնք վկայում են ուսման և ձեռքբերումների վրա հետադարձ կապի ունեցած ակնառու ազդեցությունը: Դպրոց, տուն, աշակերտներ, ուսուցիչներ, ծրագրեր, սոցիալ- տնտեսական ազդեցություններ, տնային աշխատանք, դասաչափի կրճատում... Ավելի քան հարյուր գործոնների դիտարկումը ցույց տվեց, որ ազդեցության ամենաբարձր չափերն արձանագրած ուսումնասիրությունների մեջ մտնում են առաջադրանքի վերաբերյալ աշակերտների ստացած տեղեկույթի հետադարձ կապը և այն ավելի արդյունավետ կատարելու եղանակը, այսինքն

հուշումներ տալը կամ սովորողին աջակցելը, աուդիո, տեսա-կամ համակարգչայնացված ուսուցմամբ հետադարձ կապը կամ կապված նպատակների հետ: Հատկապես հետադարձ կապն ավելի արդյունավետ է, երբ այն տեղեկույթ է տրամադրում ճիշտ և ոչ թե սխալ պատասխանների մասին, երբ այն հիմնվում է նախորդ փորձերի փոփոխությունների վրա, երբ նպատակներն առանձնահատուկ և մարտահրավերային են, իսկ առաջադրանքները բարդ չեն: Ժամանակ առ ժամանակ տրվող հետադարձ կապը, հատկապես գրավոր տեսքով, վերացնում է անտարբերության մթնոլորտը, սովորողներն իրենց ավելի արժևորված են զգում, ինչն էլ կարող է մոտիվացիայի լրացուցիչ խթան հանդիսանալ: Այս կերպ իրականացվում է հետադարձ կապի հիմնական նպատակը՝ նվազեցնել ներկա ընկալումների, կատարման և նպատակների միջև եղած տարբերությունը: Հաջողության մեծացման հարցում ցածր ազդեցության չափերը կապված են գովեստի, պարգևների, պատժի, ծրագրված ուսուցման հետ: Պարգևները ոչ թե հետադարձ կապ են, այլ գործողությունների լրացուցիչ հանգամանքներ, որոնք նշանակալի չափով վնասում են ներքին մոտիվացիան, մարդկանց՝ իրենք իրենց ներշնչելու և վերահսկելու պատասխանատվությունը: Երբ ասվում է, որ սովորողները կատարել են այնպես, ինչպես որ «պետք է» կատարեին, դա հաճախ մղում է դիտարկման, գնահատման և մրցակցության, որոնք բոլորն էլ վնաս են հասցնում մասնակցությանը և վերահսկմանը:

Ամենաարդյունավետն այն հետադարձ կապն է, որը շարունակաբար հերթագայելով ուսուցմանը պատասխանում է երեք հիմնական հարցի՝ տրված ուսուցչի (և /կամ սովորողի) կողմից. «ո՞ւր եմ գնում» (վերաբերվում է նպատակներին), «ինչպե՞ս եմ գնում» (ի՞նչ առաջընթաց կա դեպի այդ նպատակը) և «ո՞րն է հաջորդը» (ի՞նչ գործողություններ պետք է նախաձեռնել ավելի մեծ առաջընթաց ունենալու համար): Շատ կարևոր է, որ ուսուցիչը ներկայացնի սովորողներին առաջադրանքի կամ կատարման հետ կապված ուսումնական նպատակների մասին: Նպատակներն ուսումնառության կարճ և հստակ սահմանված ցանկալի արդյունքներն են: Նպատակների հետ կապված դատողությունները կարող են լինել ուղղակի («թեստ հանձնելը», «հանձնարարություն կատարելը»), համեմատական (ավելի լավ

կատարել, քան նախորդ անգամ), սոցիալական («չպատժվել », «ստանալ ուսուցչի հավանությունը»), մասնակցության հետ կապված («երգ երգել, մրցավազքի մասնակցել»): Հետադարձ կապը թույլ է տալիս սովորողներին հարմարեցնելով ջանքերը, ուղղորդումը և նույնիսկ ռազմավարությունը, նախորդ նպատակներն իրականացնելուց հետո առաջադրել մարտահրավերային նպատակներ: Այսպիսով պայմաններ են ստեղծվում շարունակական ուսումնառության համար:

Նպատակներն ունեն բացառիկ կարևորություն, սակայն դրանք չեն կարող օգնել ուսուցչին առաջադրանքների ընտրության մեջ կամ ուսումնառության արդյունքները գնահատելիս: Հետադարձ կապի մոդելի հաջորդ հարցի՝ «ինչպե՞ս եմ 10 գնում», պատասխանը հիմնվում է սովորողների արդյունքների վրա և տեղեկույթ է պարունակում գործընթացը շարունակելու մասին: Այն ճանապարհ է, որը տանում է աշակերտին գլխավոր նպատակներն իրականացնելու ուղղությամբ: Ի՞նչ գործողություններ պետք է նախաձեռնել ավելի մեծ առաջընթաց ունենալու համար: Ո՞րն է հաջորդը: Սա հետադարձ կապի մոդելի երրորդ և ամենահզոր ազդեցությունն ունեցող հարցադրումն է, որի պատասխանն առաջնորդում է սովորողներին ավելի մեծ մարտահրավերների, ուսումնական գործընթացի ավելի մեծ ինքնակառավարման, ավելի մեծ սահունության և ավտոմատացման, աշխատանքների վրա աշխատելու ավելի շատ ռազմավարությունների և գործընթացների ավելի խորը ընկալման:

Կատարյալ ուսումնական միջավայրն այն է, երբ հետադարձ կապի երեք հարցերի պատասխանները փնտրում են և՛ ուսուցիչները, և՛ աշակերտները: Այդ հարցերը գործում են ոչ թե առանձին, այլ միասին վերցրած հետադարձ կապի չորս մակարդակներում՝ առաջադրանքի մակարդակ (ԱՀԿ), գործընթացի (ՄՀԿ), ինքնակառավարման (ԻՀԿ) և անձնական (ԵՀԿ) մակարդակներ:

Հետադարձ կապի ամենատարածված տեսակը՝ առաջադրանքի մասին հետադարձ կապն է, որը հաճախ կոչվում է ուղղորդող հետադարձ կապ: Այն տրվում է գրավոր մեկնաբանությունների տեսքով, որոնցում առաջադրանքները քննարկվում են առաջադրանքների կատարմանը վերաբերվող չափանիշների տեսանկյունից. որքանով է առաջադրանքը լավ կատարված, ճիշտ ու սխալ տարբերակները

տարբերակված: ԱՀԿ-ն ավելի ազդեցիկ է, երբ այն վերաբերվում է սխալ մեկնաբանություններին և ոչ թե տեղեկույթի բացակայությանը, ավելի պարզ , քան թե բարդ առաջադրանքներին: ԱՀԿ-ի օգուտները մեծագույն չափով կախված են սովորողի ուշադրությունից, ճշգրիտ հիշողությունից, երբ առաջադրանքի ավարտին տրամադրվում է արդյունքների մասին հետադարձ կապ, աշակերտի հանձնառությունից, առաջադրանքի մեջ ներգրավվածությունից: Հետադարձ կապի գործընթացի մակարդակում իրավիճակը վերագնահատելու համար սովորողներին շատ օգնում են հուշումները, քանի որ դրանց շնորհիվ սովորողները կարողանում են մերժել սխալ վարկածները և ապահովել ավելի խորը ուսուցում: Դա մեծացնում է ինքնավստահությունը առաջադրանքի կատարման հարցում, որն էլ մեծագույն չափով նպաստում է ո՛չ միայն ուսման նպատակին ուղղված գործողությունների կարգավորմանը, այլ նաև ներքին հետադարձ կապ ստեղծելու և ինքնագնահատման ռեֆլեքսիվ կարողության, հետադարձ կապի մասին տեղեկույթ փնտրելու և դրա հետ աշխատելու հարցում ջանքեր ներդնելու պատրաստակամության զարգացմանը: Ինքնակառավարման մասին հետադարձ կապը (ԻՀԿ) աշակերտի ուշադրությունը կրկին վերադարձնում է առաջադրանքին և մղում է ավելի շատ ջանք կամ հանձնառություն ներդնելու առաջադրանքի մեջ: Այս «գործիքային» օգնության շնորհիվ շատ աշակերտներ շրջանցում են զգացմունքային գործոնները, որոնց պատճառով նրանցից շատերը հաճախ օգնություն չեն փնտրում ինքնասիրությունը չվնասելու կամ մարդկանց առաջ չամաչելու համար: Անձնական հետադարձ կապը քիչ արժեք ունի, որպեսզի ուսումնառության մեջ ձեռքբերումների հանգեցնի: ԵՀԿ-ն կարող է ազդել, եթե այն փոփոխություններ է առաջացնում սովորողների ուսումնառության կամ ռազմավարությունների հետ կապված ջանքերում: Օրինակ՝ «ապրես» գովեստի փոխարեն ավելի լավ է ասել. «Իսկապես ապրես, քանի որ ջանասիրաբար կատարել ես այս առաջադրանքը՝ կիրառելով այս գաղափարը»: Այս վերջին տեսակի գովեստը կարող է նպաստել ինքնավստահության աճին և վերստին ազդել առաջադրանքի վրա:

Հետադարձ կապի սուր հարցերից է հետադարձ կապի ժամկետը: Դժվար հարցերն ընդգրկում են առաջադրանքի մշակման ավելի բարձր աստիճան և ուշացած

հետադարձ կապը՝ դա անելու հնարավորություն է ընձեռնում, մինչդեռ հեշտ հարցերը չեն պահանջում նման մշակում, ուստի ուշացնելը և՛ ավելորդ է, և՛ անցանկալի:

Ճիշտ հետադարձ կապը նոր ձևաչափ է հաղորդում ուսումնական գործընթացին: Շեշտադրելով սովորողների դրական կողմերը և ոչ թե թերությունները, նշելով նրանց աշխատանքների ուժեղ կողմերը, անհրաժեշտ է խթանել ուսուցիչ-աշակերտ փոխադարձ գործունեությունը և սովորողների հետաքրքրությունը դասավանդվող առարկայի հանդեպ: Դա բերում է կատարված աշխատանքի նկատմամբ բավարարվածության զգացումին: Աշխատել ժամանակին վերհանել սովորողի կողմից թույլ տված սխալներն ու բացթողումները ես նպաստում եմ դրանց արագ ուղղմանը: Այս գործում հիմք եմ ընդունում ծրագրային չափորոշիչները, աշակերտների գիտելիքների որոշակի մակարդակը և ոչ թե միջինացված ստանդարտները: Հնարավորություն եմ ընձեռում աշակերտներին քննարկել մեկը մյուսի աշխատանքները, ինչի շնորհիվ նրանք իրականացնում են իրենց հետադարձ կապը:

Հետադարձ կապ ապահովելիս պետք է սվորողին ուղղել քաջալերող խոսք, հուշումներ, ստուգող, բաց և փակ հարցեր տալ, որոնք կօգնեն նրան հասկանալ իր ուժեղ կողմերը, բացահայտել բացթողումները և բարելավել ուսումնառության արդյունքը:

Հետադարձ կապը լինում է երկու տեսակի՝ արտաքին և ներքին

Արտաքին հետադարձ կապն ապահովում է ուսուցիչ - սովորող, սովորող - ուսուցիչ կամ սովորող - սովորող կապերը: Ուսուցիչն ու սովորողները միմյանց կատարած գործողությունների վերաբերյալ իրականացնում են համապատասխան վերլուծություններ՝ փոխադարձաբար անդրադառնալով աշխատանքում եղած ձեռքբերումներին և թերություններին:

Ներքին հետադարձ կապն ուսուցչի և սովորողների սեփական գործողությունն երի նկատմամբ կատարած ինքնաանդրադարձն է: Ե՛վ ուսուցիչը, և՛ սովորողը կարիք ունեն ինքնաանդրադարձ վերլուծության: Ուսուցիչը ստացված արդյունքները վերլուծելով՝ բացահայտում է իր գործողությունների ստացված և չստացված պահերը,

դրանց հիման վրա պլանավորում հետագա գործողությունները, իսկ աշակերտը իր գործողությունները վերլուծելով՝ բարելավում է իր ուսումնառությունը:

Հետադարձ կապի իրականացման միջոցները

Բանավոր զրույց. երբ վերլուծությունները և շտկումները կատարվում են բանա վոր քննարկման միջոցով: Հարցուպատասխանի, տարբեր հարցերի վերհանման միջոցով բանավոր քննարկվում են այն գործողությունները, որոնք բարելավման կարիք ունեն, ինչու չէ, նաև հնարավոր է նորից ընկերների կամ ուսուցչի օգնությամբ անդրադառնալ այն կետերին, որոնք կօգնեն վերացնել աշխատանքի թերությունները:

Գրավոր մեկնաբանություն. Երբ վերլուծություններն ու բարելավման առաջարկներն իրականացվում են գրավոր կերպով:

Գծապատկերներ. երբ ուսուցիչը հետադարձ կապը տալիս է գծապատկերների միջոցով: Այս միջոցը բարձրացնում է տեղեկատվության յուրացման արդյունավետությունը, քանի որ ուսուցչի՝ սովորողին կամ սովորողներին ուղղված խոսքը ուղեկցվում է նշաններով և գծանկարներով, որոնք կարող են լինել նախապես պայմանավորված նշաններ, սիմվոլներ, հուշող պատկերներ և այլն:

Տեսագրություն և ձայնային հաղորդագրություն. երբ որակյալ տեսագրությամբ կամ ձայնագրությամբ կարճ և դիպուկ վերլուծություն կամ մեկնաբանություն է տրվում աշխատանքին:

Տեղեկատվական տեխնոլոգիաներն արդեն անդառնալի կերպով մուտք են գործել ուսուցման բոլոր գործընթացներ, հետևաբար այս հնարավորությունը նույնպես պետք է օգտագործել արդյունավետորեն: Տեղեկույթը, վերլուծությունները սովորողի համար դառնում են ավելի հետաքրքիր և արդիական, երբ իրենց հետ շփվում են, այսպես կոչված՝ «ընդունելի միջոցներով»:

Արդյունավետ հետադարձ կապ ապահովելու համար անհարժեշտ է պահպանել հետևյալ սկզբունքները:

Անհատական. երբ սովորողը հասկանում է, որ ուղղորդող և շտկող հարցերն ուղղված են հենց իրեն, այլ ոչ ամբողջ դասարանին: Սովորողը հասկանում է, որ

հարցադրումները և ուղղորդումը չեն կրում ձևական բնույթ, այլ իրականացվում են հենց իր համար:

Օբյեկտիվ և նրբանկատ. Հետադարձ կապի միջոցով պետք է մանրամասն նկարագրել սովորողի գործողությունները և բացառել հուզական գնահատականը նրա կատարած քայլերին: Սովորողի համար բավականին տհաճ է և տեղին չէ, երբ իրեն քննադատում կամ պարսավում են այս կամ այն սխալի համար: Բայց եթե նրա նկատմամբ օբյեկտիվ են, այսինքն՝ վերլուծում են իր աշխատանքը, այլ ոչ թե իրեն՝ մեղադրում կամ հեգնում, նա դրական և պատրաստակամ է մոտենում վերլուծական աշխատանքին:

Պատճառներ և բացատրություն. սովորողի կատարած քայլերի վերլուծությունը (ոչ թե ուղղումը), թույլ է տալիս նրան ինքնուրույն հասկանալ և շտկել իր կատարած բացթողումները: Հետադարձ կապն ամբողջովին կրում է ուսուցանող բնույթ, ուստի կարևոր է ոչ թե ուղիղ ձևով սովորողին իր սխալները ցույց տալը, այլ հարցերի և պարզաբանումների միջոցով նրան օգնելը, որ դրանք ինքնուրույն գտնի:

Ճիշտ տեղին և ժամանակին. հետադարձ կապը պետք է տալ այն ժամանակ, երբ հարցերի ճշգրտումը տեղին է և ժամանակին: Այս սկզբունքի իմաստը հետադարձ կապի ժամանակավրեպ չլինելու մասին է: Ուսուցիչը պետք է հնարավորություն տա սովորողին ժամանակին իր սխալները գտնելու և շտկելու, քանի դեռ նա ամբողջովին գործընթացի մեջ կենտրոնացած է: Ինչպես ասում են՝ երկաթը տաք-տաք են ծեծում:

Մոտիվացիայի ապահովում. Հետադարձ կապի մեջ պետք է շեշտադրել սովորողի ձեռքբերումները՝ դրանով ապահովելով նրա դրական տրամադրվածությունը և կենտրոնացվածությունը աշխատանքի վերլուծության վրա:

Կարճ և հետաքրքիր. յուրաքանչյուր սխալի համար տրամադրել կարճ տեղեկություն՝ համեմելով խաղային կամ այլ հետաքրքիր տարրերով:

Արդյունավետ հետադարձ կապի հնարներ

Հնար 1. «Մենդվիչ»

- Խոսքը սկսվում է դրական արտահայտություններով, երբ նշվում են աշխատանքի դրական կողմերը, սովորողը դառնում է ավելի բաց և ընդունող իրեն ուղղված հետադարձ կապին:

• Խոսքի մեջտեղում անհրաժեշտ է անդրադառնալ սովորողի կատարած այն քայլերին, որոնց շուրջ նա պետք է աշխատի և բարելավի արդյունքները:

• Վերջում ավարտել խոսքը մոտիվացնող մտքերով, օրինակ՝ ես վստահ եմ, որ դու կկարողանաս մեր վերլուծությունից հետո ինքնուրույն ուղղել աշխատանքդ: Այս դեպքում սովորողը կունենա դրական տրամադրվածություն:

Հնար 2. «Չափանիշներ, սխալներ, արդյունք»

Հետադարձ կապի սկզբում հիշեցնել այն կանոնը կամ չափանիշը, որին կարևոր էր հետևել առաջադրանքը կատարելիս և դա չկիրառելու պատճառով սովորողը թույլ է տվել սխալներ: Այնուհետև մեկնաբանել, թե որտեղ է նա խախտել կանոնը: Սովորողի հետ քննարկել, թե ինչպես է կանոնի կամ չափանիշների կիրառումն ազդում արդյունքի վրա: Այդ տեղեկատվության շնորհիվ սովորողը հասկանում է, թե ինչը պետք է փոխի և ինչու:

Հնար 3. «Ձեռքբերում, ուսումնառություն, փոփոխություն»

Հետադարձ կապի սկզբում ուսուցիչը սովորողին տեղեկացնում է նրա ձեռքբերումների մասին: Միասին քննարկելով՝ որոշում են, թե սովորողը որտեղ է թույլ տվել բացթողումներ: Վերլուծության և քննարկման միջոցով գտնում են ցանկալի արդյունքի ուղիները: Սովորողը կատարում է համապատասխան փոփոխությունները և ճշգրտում իր քայլերը:

Այս բոլոր հնարները կարելի է ոչ միայն կիրառել ուսուցիչ – սովորող կապում այլ նաև կարելի է պարզեցնել և հարմարեցնել սովորող – սովորող համագործակցության համար: Նշենք այն անհերքելի միտքը, որ սովորում է նա, ով սովորեցնում է: Հետևաբար, արդյունավետ հետադարձ կապ անհրաժեշտ է ապահովել նաև սովորողների միջև:

Հետադարձ կապը կարելի է համարել հաջողված, եթե այն համապատասխանում է հետևյալ երեք կանոններին.

Ընկալում. երբ սովորողի մոտ ձևավորվել է հստակ պատկերացում իր ուժեղ կողմերի և նրանց զարգացման հնարավոր ուղիների մասին:

Ընդունում. երբ սովորողը ստացած տեղեկատվությունը ընդունում է և ներքին համաձայնության գալիս դրանց հետ:

Հեռանկար. երբ սովորողն ունի ցանկություն ուղղելու սեփական սխալները, և նա արդեն կատարել է առաջին քայլերն իր գիտելիքների բարելավման ուղղությամբ:

Ընդհանրացնելով կարող ենք ավելացնել, որ հետադարձ կապը ուսուցման և ուսումնառության անբաժանելի մասն է: Որքան այն արդյունավետ է, որքան 16 շեշտադրվում են սովորողների ձեռքբերումները և իրականացվում է աշխատանքի պատշաճ վերլուծություն, այնքան ավելի մեծ է հավանականությունը, որ սովորողները շարունակաբար կբարելավեն իրենց առաջադիմությունը: Շատ կարևոր է որ սովորողն իրեն հարգված և կարևորված զգա, հասկանա, որ իր կրթությունը ձևական բնույթ չի կրում:

Ո՞ՐՆ Է ՏԱՐԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿԱՌՈՒՑՈՂԱԿԱՆ ՀԵՏԱԴԱՐՁ ԿԱՊԻ ԵՎ ՈՉ ԿԱՌՈՒՑՈՂԱԿԱՆ ՀԵՏԱԴԱՐՁ ԿԱՊԻ ՄԻՋԵՎ

Հետադարձ կապի արտահայտման արդյունք

Ոչ կառուցողական՝ «Ամեն ինչ վատ է. այս աշխատանքը լավ չէ: Ամեն ինչ պետք է վերանայել»: Հիասթափություն, ներքին դժգոհություն, համառություն Կառուցողական՝ «Խնդրի այս լուծումը սխալ է, քանի որ (...) Եկեք փորձենք այսպես և տեսնենք, թե ինչ կլինի»: Օգտակար եզրակացություններ և նոր հմտություններ: Զգո՞ւմ եք տարբերությունը:

Հիմա եկեք նայենք ուսուցման մեջ հետադարձ կապի ձևերին և մեթոդներին, ինչպես նաև վերլուծենք 4 աշխատանքային տեխնիկա, որոնք թույլ կտան ձեզ հաստատել այս կապը էլեկտրոնային ուսուցման մեջ, ինչպես նաև աշակերտներին տալ իրենց արժանի ուշադրության չափաբաժինը:

1. **Ճիշտ թե սխալ, միշտ բացատրիր ինչու**

Բազմակի ընտրությամբ թեստերը, անշուշտ, արդյունավետ գործիք են գիտելիքները ստուգելու համար, հատկապես առցանց դասընթացներում: Բայց երբեմն նույնիսկ ամենաջանասեր աշակերտները չեն կարող դիմակայել պատահական սեղմելու

գայթակղությանը, եթե կասկածում են ճիշտ պատասխանին: Հետևաբար, մենք միշտ պետք է մանրամասն բացատրենք, թե ինչու է յուրաքանչյուր պատասխան ճիշտ կամ սխալ: Այո, դա մեզանից ավելի շատ ժամանակ կխլի, բայց աշակերտները, ովքեր իսկապես հոգ են տանում ձեր դասընթացի մասին, կկարողանան հստակ պատկերացում կազմել թեմայի հիմնական հասկացությունների մասին, ամուր 17 կերպով համախմբել լուսաբանված նյութը և վստահություն ձեռք բերել իրենց գիտելիքների նկատմամբ:

2. Խրախուսեք աշակերտների փոխադարձ արձագանքները

Մենք ուսուցիչներս պետք է խրախուսեք աշակերտների փոխադարձ արձագանքները: Թեմայի ավելի խորը յուրացումը նպաստում է «միմյանցից սովորելու» տեխնիկան, երբ հետադարձ կապը գալիս է ոչ միայն ուսուցչից, այլև դասընթացի այլ մասնակիցներից: Ստեղծեք քննարկում փակ Viber կամ Facebook խմբում: Թող այն լինի հաղորդակցման հարթակ, որտեղ աշակերտները կարող են վերբերոնել և գնահատել միմյանց աշխատանքը, կարծիքներ և մեկնաբանություններ փոխանակել իրենց գործընկերների առաջընթացի վերաբերյալ: Ի դեպ, ապացուցված է, որ բարդ թեմաներն ավելի հեշտ է սովորել, երբ դրանք բացատրում է աշակերտը, ով հենց ինքը ուսումնասիրել է այս նյութը: Օգտագործելով այս տեխնիկան՝ մենք կկարողանաք աշակերտներին գիտելիքների պասիվ ստացողներից վերածել ակտիվի, ստիպել նրանց մտածել ինքնուրույն, սովորեցնել, թե ինչպես աշխատել թիմում և գրագետ պաշտպանել իրենց գաղափարները:

2. Օգտագործեք խաղային խթաններ

Գտեք զվարճալի և հետաքրքիր խաղ, որտեղ աշակերտները կարող են մրցել միմյանց հետ, վաստակել և կորցնել միավորներ՝ կախված առաջընթացից, ավարտին հասցնել նպատակին հասնելու որոնում: Իհարկե, խաղի կառուցվածքը և դինամիկան պետք է համապատասխանի դասընթացի բովանդակությանը և օգնի հանդիսատեսին հասնել ուսումնական նպատակներին: Շատ կարևոր է հետադարձ կապի միջոցով ասել աշակերտներին, թե որտեղ են նրանք, ինչպես նաև խրախուսել նրանց առաջ շարժվել (օրինակ՝ «Դուք ճիշտ ուղու վրա եք» պարզ արտահայտությամբ): Միաժամանակ, հետադարձ կապը պետք է օգտագործվի աշակերտի վարքագիծն ու

գործողությունները շտկելու, այլ ոչ թե կրթական բովանդակություն փոխանցելու համար:

3. **Օգտագործեք մոտիվացիոն լեզու**

Ի վերջո, չմոռանանք, որ լեզուն կառուցողական արձագանք տալու ամենապարզ, բայց ամենաարդյունավետ միջոցն է: Ներգրավենք դասընթացի մասնակիցներին՝ կենտրոնանալով հաղթանակների վրա և թույլ մի չտանք, որ նրանք հանձնվեն, երբ նրանք ձախողվեն: «Դա ճիշտ պատասխանն է» ասելու փոխարեն ասենք «լավ արեցիք», «Շարունակեք այդպես», «Հիանալի աշխատանք»: Իսկ «Սա ճիշտ որոշում չէ» բացասական վճռի փոխարեն օգտագործեք «Սպասիր, հաջորդ անգամ կստացվի», «Ես գիտեմ, որ դու կարող ես դա անել», «Մի հանձնվիր» արտահայտությունները: Բառերն ուժ ունեն. Նրանք չեն կարող փոխել իրականությունը, բայց կարող են փոխել այն, թե ինչպես են մարդիկ ընկալում այս իրականությունը: Դրական աջակցությունը հրաշքներ է գործում, և բառերի ճիշտ ընտրությունը կարող է ձեր կարծիքը դարձնել իսկապես ոգեշնչող և մոտիվացնող: Հետադարձ կապի մանրամասն և տեսական վերլուծությունը հիմք կարող է հանդիսանալ փորձառույթի կատարելագործման համար: Երբ հետադարձ կապը միավորվում է դասարանում արդյունավետ դասավանդման հետ, այն կարող է շատ ազդեցիկ լինել ուսումնառությունը բարելավելու հարցում:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Այսպիսով՝ հետադարձ կապի նպատակը սովորողի ուսումնառության առկա մակարդակն ակնկալվող վերջնարդյունքին հնարավորինս մոտեցնելն է: Սա

նշանակում է, որ հետադարձ կապի համար ընտրված զանազան միջոցներն ու հնարները պետք է բխեն սովորողին միայն առաջ մղելու, իր ձեռքբերումները խորացնելու, թերացումներն արագ վերացնելու և արդյունքները բարելավելու նպատակից: Ապացուցված է, որ դասավանդողի և սովորողի միջև աջակցող հարաբերությունները դրական ազդեցություն են ունենում սովորողի՝ դասին ներգրավվածության, մասնակցության և հաջողությունների վրա: Նույնիսկ ենթադրվում է, որ այսպիսի հարաբերությունները ժխտում են ցածր առաջադիմություն ունեցող սովորողների՝ դպրոցական ավելի թույլ արդյունքներ ունենալը:

Երբ աշակերտն իրեն հասկացված է զգում, ավելի լավ է կարողանում արտահայտել մտքերն ու կարծիքը, հաղթահարել դժվարությունները և օգնության դիմել: Հետևաբար, ներգրավվածության և մասնակցության բարձր աստիճաններն էլ օգնում են էլ ավելի զարգանալ և մեծ հաջողությունների հասնել:

Աջակցող մթնոլորտ ստեղծվում է հետադարձ կապի արդյունքում՝ պետք է աշակերտին լավ ճանաչել և ցույց տալ նրան, որ իր դասերին նա ապահով է քննադատությունից և նվաստացումից: Լավ գաղափար է սովորել և հաճախ դիմել աշակերտներին անուններով: Մատչելի լինենք աշակերտի համար ցանկացած թեմայի շուրջ քննարկելիս և միշտ կարեկից ու հոգատար: Չհասկանալու դեպքում նկատողություն չանենք կամ չծաղրենք նրանց մտքերն ու կարծիքը:

Որպես հավելում, պետք է հասկանաք, որ որոշ աշակերտներ անհարմար են զգում ամբողջ դասարանի առջև խոսել: Եթե ուզում ենք նրանք էլ ակտիվորեն մասնակցեն դասի ընթացքին, կարող ենք կիրառել կամուրջներ (ինչպես օրինակ նախադասության սկիզբն ասելն է) նրանց ավելի ապահովության զգացում տալու համար: Այնուամենայնիվ, մասնակցության պարտադրանքը սովորաբար անտեղի է. հավանաբար ավելի լուռ սովորողներն ունեն լսելու լավ կարողություն և այդպես էլ բավականին լսում են առանց սեփական մտքերով կիսվելու:

Եզրափակելով աշխատանքը՝ կարևորում ենք ավելացնել Դիլըն Ուիլիամի երեք մտքերից՝

-«Աշակերտին տվեք այնպիսի հետադարձ կապ, որը կօգնի ուսումնառությունն առաջ տանել: Այսինքն՝ տվեք այնպիսի հետադարձ կապ, որը կօգնի աշակերտին հստակ հասկանալ՝ ինչ կարելի է անել ավելի լավ աշխատանք կատարելու համար: Դրանից բացի հետադարձ կապն ու գնահատումը դարձրեք մի բան, որը հասկանալու և ընկալելու համար աշակերտները պետք է աշխատանք կատարեն»:

-«Տվեք այնպիսի հարցեր ու հարցադրումներ, որոնք ձեզ կօգնեն հասկանալ, թե սովորողներն ինչ են իրոք հասկացել: Դրա համար կարող եք տալ հայտորոշիչ հարցեր դասի ընթացքում, ինչպես նաև ախտորոշիչ հարցեր, որոնց հնարավոր չի լինի գուշակելով պատասխանել և անհրաժեշտ կլինի ամբողջ գործընթացը իրոք հասկացած լինել: Ըստ դրա՝ կարող եք ձեր հետագա դասավանդումը հարմարեցնել սովորողների կարիքներին»:

-«Աշակերտներին դիտարկեք որպես իրար ուսումնառության ռեսուրս և իրենք իրենց ուսումնառության տեր: Դա նշանակում է, որ աշակերտները կարող են իրար հետ աշխատել՝ իրար առաջ տանելու համար: Դրանից բացի անհատները կարող են դառնալ իրենց ուսումնառության տերը՝ տարբեր գործիքների միջոցով, որոնք թույլ կտան տեսնել իրենց առաջընթացն ու նախագծել հետագա աշխատանքը»:

Ի վերջո, անհրաժեշտ է սովորողներին հնարավորություն ընձեռել մեր դասերի կամ դասավանդման ոճերի վերաբերյալ հետադարձ կապ տալ: Սա ցույց է տալիս, որ մենք գնահատում ենք նրանց կարծիքը, դա մեծացնում է մեր միջև հաղորդակցությունը, և օգնում է մեզ բարելավել մեր ուսուցումն ու իրենց ուսումը:

ՕԳՏԱԳՈՐԾԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Հ. Անդրեասյան, Օտար լեզուների ուսուցչի կոմպենտենտություն, «ՀՀ սահմանամերձ գոտու ազգաբնակչության հոգեբանամանկավարժական 14

հիմնախնդիրները» միջբուհական հանրապետական գիտաժողովի նյութերի ժողովածու: Վանաձոր, «ՍԻՄ տպագրատուն», 2015, էջ 254:

2. Պետրոսյան Հ., Ուսուցման ժամանակակից տեխնոլոգիաներ, Երևան, 2010, էջ 121:
3. Սուքիասյան Մ., Մանկավարժական տեխնոլոգիաների դերը ուսուցման գործընթացում, ԵՊՀ ՈՒԳԸ գիտական հոդվածների ժողովածու, 1.2 (12), Երևան, 2016, էջ 90:
4. . https://hy.warbletoncouncil.org/retroalimentacion-1009
5. https://edu.gov.kg/media/files/12e3917b-d00a-49df-aa39-6eb84c3ae67f.pdf